

Időutazás a 2010-ben 100 éves Délmagyarországgal: 1930 (21. rész)

SZEGED HARMADIK ÚJJÁSZÜLETÉSE

Nyolcvankét hét múlva lesz 100 éves az 1910. május 22-én újtárra bocsátott Délmagyarország. Lapunk e jubileuma alkalmából, mintegy visszszámálásként, időutazásra hívjuk olvasóinkat: hétről hétre egy-egy esztendő újságtermését átlapozva föl-villantjuk, milyennek láttatta a világot, az országot, a régiót, Szegedet – a Délmagyarország. A magyar vidék legpatinásabb lapja sorozatának huszonegyedik állomása: 1930.

ÚJSZÁSI ILONA

Az első Szegedet, a patriarchális vidéki mezővárost az árvíz söpörte el. Nyomába lépett a második Szeged: „a királyi bizottság városa, melynek érzéseit Dankó Pista hegedűje szólaltatta meg”. Most a harmadik Szeged, a nagyváros születését országra szóló ünnepségsorozat teszi emlékezetessé – derül ki egyetlen szűk (vasárnaptól szombatig tartó) hét cikk és fotótermését, a Délmagyarország október 19-25. közötti lapszámain böngészve.

Kapott és áldozott

A városba özőnlő vendégek most nemcsak azt láthatják, mit kapott Szeged, „hanem a falak, az építmények mögött érzékelik meg azt is, hogy mit áldozott” – írja a vezércikkíró.

Esősen őszi az idő, de vendégből, vásárfiából is nagy a bőség. A polgármester engedélyezi, hogy az ünnepségek két fő napján, szombaton és vasárnap „a szegedi speciális iparágak képviselői árusíthassák a tarhonyát, a papucot, a bicskát, a paprikát és az agyagárut” – a Széchenyi téren.

„Jegy nélkül nem lehet bejutni sehozá, nem lehet látni semmit” – adjuk hírről többször is. Klebelsberg Kunó kultuszminiszter és kíséretének gépe – miután „háromszor körülrepült a város felett” – csütörtök délután két perccel 2 óra után landol a szegedi repülőtéren. Öt püspök és számos egyházi méltóság után Serédi Jusztinián hercegprímás péntek délután fél 6-kor érkezik a budapesti gyorsvonattal Szegedre, József fő-

■ A szerencsehozó kéményseprők is felvonulnak a Dóm tér avatására

FOTÓK: SOMOGYI-KÖNYVTÁR, HELYSIMERETI GYŰJTEMÉNY

herceggel. Horthy Miklós kormányzó vonata szombat reggel 8-kor fut be a szegedi pályaudvarra.

Csupa bíbor és arany

Ünnepi köntösbe öltözik Szeged – a reprezentatív eseménysor csütörtökön kezdődik, vasárnap zárul.

Csupa bíbor és arany a Templom tér: az ifjúság Szent Imre és Szent Gellért ünnepén, csütörtök reggel a fogadalmi templom harangjainak zúgása jelzi a hivatalos rendezvények nyitányát. A Glattfelder Gyula püspök templom előtti miséje után ötezer diák és Szegeden sosem látott egyházi méltóságok sokasága előtt leleplezik a Szent Imre-szobrot – „a püspöki palota kiugró tagjának oromsarkán”, „szemben a nyolcszögletű toronnyal”.

Világi hívők kizárásával péntek reggel 7-kor gróf Zichy Gyula kalocsai ér-

sek szenteli föl a fogadalmi templomot. Az első nyilvános misén is megjelenik Angelo Rotta pápai nuncius. Szentbeszédében Glattfelder püspök hangsúlyozza: Szeged „amit ígért és fogadott a vész napjaiban, az hőiesen és hűségesen megvalósította”. A felajánló imát a polgármester mondja.

Fotók az egyetemről

Az egyetem zárókövetéti ünnepi közgyűlése is zártkörű. Ugyanakkor – lapunk október 25-i számának újtárraként – tíz fotó mutatja be a nagyközönségnek a kolozsvári egyetem jogi kara első tanárainak tablóját, az egyetemavató tanács tagjait, az universitas központi épületét, továbbá a Tisza-parton sorakozó gyermek, bőrgyógyászati, és belgyógyászati klinikát, a Templom téri kémiai és fizikai intézetet, valamint belülről az egyetemi aulát és az egyik belgyógyászati klinikai labort. A tudósító kinyomtatott mondatsora révén pedig képet alkothat az olvasó az ünnepély részleteiről, a rektori és a kultuszminiszteri szónoklatról, de még az egyetem bankettjéről is.

Forrás a műveltség

A diszközgyűlést Aigner Károly főispán „hatvannál több városatya előterjesztése alapján péntekre összehívta”. Az első pont „az árvízi fogadalm megállapítása és a templom fölszentelésének jegyzőkönyvi megörökítése”, a második pedig „gróf Klebelsberg Kunó kultuszminiszter diszpolgárrá válásztása”.

A Tisza és a Maros teremtette város

→ **KRONOLÓGIA: 1930. január 15.:** A polgármester felhívása Szeged tehetősebb polgáraihoz, hogy segítsenek: 2 ezer 365-en jelentkeznek írségmunkára. **Április 6.:** Nyugat-est a Tisza Szállóban (Móricz, Gellért Oszkár, Babits, Kosztolányi és Schöplin Aladár részvételével). **Május 23-25.:** Újabb nagy áruhanás a New York-i tőzsdén. **Augusztus 28.:** A szegedi római katolikus Hittudományi Főiskola alapításának szentelése. **Szeptember 4.:** Először szólal meg a fogadalmi templom orgonája, melyet a pécsi Angster gyár készített. Radnóti beiratkozik a szegedi egyetemre. **Szeptember 29.:** A légy jó mindhalálig bemutatóján részt vesz a szerző, Móricz Zsigmond. **November 1.:** Mozgalom a 200 ezer lakosú Nagyszeged létrehozásáért.

a trianoni határok következtében „ezekből a folyókból már nem meríthet erőt” – mondja a kultuszminiszter –, „más forrásból kell azt merítenie: a műveltségből és a gazdaságból. Nem elég, hogy Szeged egyetemi, főiskolai város, Szegednek gazdag várossá kell lennie!”

Ünnepi szentmisével indul a szombati program is: Serédi Jusztinián pontifikálja, elhangzik Dohnányi Ernő Szegedi miséje – Horthy kormányzó jelenlétében. Délben leplezik le a Nemzeti Megújulás domborművét, délután 3-kor avatják a Nemzeti Emlécsarnokot, s leteszik az egyetem zárókövét.

NAPI HÍREK

Tükört tart szülővárosának és a régióknak a Délmagyarország. A cikkek, információk fölött a forrás: „saját tudósítónktól” – most 1930-ból.

MUNKATÁRSUNKTÓL

TÁRLATOK. „A Szegedi Fészek Klub és a budapesti Munkácsy-céh rendezésében vasárnap nyílik meg” az a nagyszabású reprezentatív kiállítás, amelyet „a magyar kultúra propagálására és bemutatására idegen országokba, Barcelonába és Velencébe küldtek néhány hónappal ezelőtt” (október 19., vasárnap).

MATINÉK. „A Művészetek Napja mai matinéi négy helyiségben, teljesen zsúfolt házak mellett zajlanak le. A Városi Színház, a Tisza-szálló, a Belvárosi Mozi és a Korzó Mozi helyiségeiben közel 4000 főnyi hallgatóság vesz részt az előadásokon (október 19., vasárnap). A Fészek Klub akciója kapcsán eddig mintegy 20 vidéki lap adott közleményt Szegedről mint irodalmi, művészeti és kulturális központról” (október 21., kedd).

MAGYAR HÉT SZEGEDEN. „Felrzni a magyar közönség közönyét és felkelteni érdeklődését a magyar áru iránt” a célja a szegedi magyar hét rendezvényének. Ennek részeként „kizárólag magyar árukból rendez kirakatot” (október 19., vasárnap).

MÁSODIK IPARI VÁSÁR. Vasárnap nyit „a szegedi ipar reprezentatív kiállítása”. Az ipartestület által szervezett második szegedi vásáron „130 iparos állította ki minden várakozást felülmúló munkáit” (október 19., vasárnap).

DANKÓ PISTA NÓTÁJA. „A magyar hét nemzetiszínű kirakatai mellé a színház is kitűzte színpadjára a maga honi iparát. Eredeti bemutatót hozott, még pedig Dankó Pista szegedi nótaköltő életéről készült operettet. (...) Dankó Pistára, a Tisza Schubertjére nem gondolt eddig senki.” „Siliga Ferenc ismert librettista az első, akit meghívték ezek az emlékek” – operettet írt Dankó Pista regényes életéből (október 21., kedd).

IDEGENEK A VÁROSBAN. „Bár csak a mai nappal kezdődik tulajdonképpen a szegedi ünnepi hét, az idegenforgalomnak némi jelei már mutatkoznak. Különösen észlelhető ez a Pollák Testvérek üzleteiben, ahol a szegediek mellett már idegen vevőket is látni” (október 22., szerda).

DÍSELŐADÁS. „Ma este első díszelőadás. Sik Sándor nemesveretű értékes magyar színműve, a Szent István király. Főszerepet játsszák: Tárai, Mágori Mária, Gyöngyössi Erzsébet, Ajtai, Fáy, Hortobágyi, Nagy” (október 22., szerda).

ISKOLAI STATISZTIKA. A rókusai elemi iskola avatásával „adják át az ötezredik tantermet, illetve tanítói lakást”. „Szeged a tizedik helyen van 35 város és vármegye között az iskolaépítési programban: tető alá hoztak 90 új tantermet és 35 tanítói lakást.” Vásárhelyen 17 helyiséget építettek (október 24., péntek).

DÍSZMAGYAR. „A főispáni hivatal közli, hogy a kormányzó tiszteletére rendezendő szombati díszében díszmagyarban, Ferenc József kabátban, vagy zsakettben lehet megjelenni, esetleg fekete zakóban is. A frakk és a szmoking mellőzendő” (október 24., péntek).

ELMARAD A MECCS. „A vasárnapra hirdetett Bástya-Turul mérkőzés lejátszását a rendőrség nem engedélyezte. Részben a pályán a három nap óta tartó esőzés miatt veszélyes a játék, részben a rendőrségnek az ünnepségek miatt megfelelő karhatalom nem áll rendelkezésére. Elmarad a SzAK-Vasutas mérkőzés is. Így vasárnap futballprogram nélkül marad Szeged” (október 25., szombat).

→ Arcél: Tonelli Sándor (1882–1950)

A budapesti egyetemen szerzett diplomáját Tonelli Sándor újságíróként kamatoztatta különböző fővárosi lapok szerzőjeként. Mellékfoglalkozásként azután is jelentkezett írásaival, amikor 1908-ban az Országos Iparegyesület titkáráként, majd 1913-tól a Szegedi Iparkamara vezetőjeként dolgozott – rögzíti Péter László. Az irodalomtörténet szerinti Tonelli Sándor „közgazdasági és városfejlesztési cikkeivel a Szegedi Napló és a Délmagyarország hasábjain beírta nevét Szeged gazdaság- és társadalomtörténetébe. (...) Nagy műveltségű, kivételes olvasottságú, érzékeny ítéletű tudós volt”.

■ Rákóczi szobra a városháza előtt

MŰVÉSZI KITELJESÉDÉS

MUNKATÁRSUNKTÓL

„...A varázs megtört. Ki hitte volna, hogy Szegeden ugyanabban az időben egyszerre négy nagy helyiségben lehet matinét rendezni? – írja vezércikkírónk október 21-én. (...) Ezek a matinékön kizárólag művészetekről beszéltek tanárok, írók és hírlapírók, kizárólag művészi munkákat szólaltattak meg színészek, zenészek és énekesek. (...)”

Többször hangzottak: sokkal mélyebb gyökeret vertek itt a kulturális erők, mint ahogy azt a hivatali és társadalmi vezetők nagy része hiszi. Csak tudni kell az érdeklődést fölkelteni. Csak merni kell lebányászni az értékeket. Csak erőt kell mutatni a termelők és teremtők, de a tömegek megszervezésében is...”

ÁLDÁSHOZÓ ÉS ROMBOLÓ VÍZ. „Hétfőn délelőtt megérkezett Szegedre Pásztor János két allegorikus szoborműve, az áldáshozó és a romboló víz bronzszimbóluma, amelyet Klebelsberg Kunó kultuszminiszter ajándékozott a városnak” – szól az október 21-i, keddi hír. Némi vita után eldőlt: „a Széchenyi térnek a városháza előtti parktűkére helyeznék el” az alkotásokat. „Itt egy szép kivitelű medencét építenének, amelybe elvezetnék a gőzfürdő mélykútjának fölösleges meleg vizét.” Így „a mesterséges tóban egzotikus vízinövények pompázhatnának. A szobrokat a medence két szélén állítanák fel.” Azonban „egyelőre az egyiket a Rákóczi-szobor helyén, a másikat pedig a tér másik oldalán, a Tóth Péter-féle ház előtti parktűkörbe állítják fel”.